

ԱՐԹՈՒՐ ՂԱՄԲԱՐՅԱՆ

ՀՀ գլխավոր դատախազության բաժնի պետ,
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր

ԱՐԹՈՒՐ ԴԱՎԹՅԱՆ

Երևան քաղաքի Շենգավիթ վարչական շրջանի դատախազ,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

**ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ
ՄԱՐԳԻՆԱԼ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԶՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍՊՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ**

ՀՀ արդարադատության նախարարությունը շրջանառության մեջ է դրել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի (այսուհետև՝ Նախագիծ) լրամշակված տարբերակը: Նախագծի հիմքում ընկած է ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված նախագծի հայեցակարգը, որի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն բավարարում է քրեական դատավարության օրենսգրքի հայեցակարգին ներկայացվող պահանջները: Նշված փաստաթղթում հեղինակները մանրամասն ներկայացրել են գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի դրական և բացասական կողմերը, արդի իրավակիրառ պրակտիկայում ծագած խնդիրները և այդ խնդիրները լուծելու ոլորտում գործող քրեական դատավարության օրենսգրքի անգործունակությունը՝ դրանով իսկ փորձելով հիմնավորել նաև նոր քրեական դատավարության օրենսգրքի ընդունման անհրաժեշտությունը (այսուհետև՝ ՀՀ քր. դատ. օր.): Առավել արժեքավոր է այն, որ հեղինակները ներկայացնում են Նախագծի հայեցակարգային խնդիրները, հայեցակարգային զարգացման և արդարադատության արդյունավետության բարձրացման ուղիները, որոնք, մեր կարծիքով, հանդիսանում են ցանկացած բարեփոխումների հայեցակարգի միջուկը¹:

Հայեցակարգի 1.16-րդ կետում նշված է, որ Նախագիծը նպատակ է հետապնդում իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքների հիման վրա երաշխավորել քրեադատավարական ոլորտ ներգրավված անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը, մշակել դրանց սահմանափակման համաչափ և թափանցիկ մեխանիզմներ, իսկ 1.17-րդ կետում որպես ՀՀ քրեադատավարական

օրենսդրության զարգացման հայեցակարգային հիմնական ուղղություն՝ նշվում է. «Քրեական գործերի քննության ընթացքում (հատկապես՝ մինչդատական վարույթում) անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության երաշխիքների ամրապնդում, մասնավորապես, պաշտպանության կողմի իրավունքների ընդլայնում և դատական վերահսկողության ինստիտուտի ուժեղացում ու հստակեցում»:

Արդյո՞ք Նախագծում պահպանվել են հայեցակարգային նշված գաղափարները: Կարծում ենք՝ Նախագիծը իր դրական կողմերի հետ մեկտեղ պարունակում է մարդու իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից խիստ խոցելի, քրեական վարույթի հանրային մասնակիցների կողմից մարդու իրավունքների խախտման առումով մարզինալ վարքագծի հնարավորություն ընձեռող դրույթներ: Դրանք են՝

1. մեղադրյալի խոստովանական ցուցմունքի պատշաճությունն ապահովելու նպատակով դատական դեպոնացումը,
2. ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության մեջ մեղադրվող անձի սկզբնական կալանքի միջնորդությունն առանց հիմնավորման ներկայացնելը,
3. անձի ձերբակալման ընթացքում օրենքի կոպիտ խախտումներ թույլ տալու հիմքով խափանման միջոց կիրառելու և կիրառված խափանման միջոցի ժամկետը երկարացնելու միջնորդությունը մերժելը:

1. Նախագծի 312-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ցուցմունքի դատական դեպոնացումը կատարվում է մեղադրյալի խոստովանական ցուց-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

մունքի պատշաճությունն ապահովելու նպատակով, քննիչի միջնորդությամբ: Մեղադրյալի ինքնախոստովանական ցուցմունքների դատական դեպոնացումը մեղադրյալի իրավունքների խախտման համար նարգինալ վարքագծի պոտենցիալ է պարունակում հետևյալ պատճառաբանությամբ՝ ըստ Նախագծի՝ մեղադրյալի ցուցմունքի դատական դեպոնացումը կատարվում է մեղադրյալի խոստովանական ցուցմունքի պատշաճությունն ապահովելու նպատակով: «Պատշաճ ցուցմունք»-ը նոր օրենսդրական եզրույթ է, որի բովանդակությունը պարզելու համար պետք է վերլուծել Նախագծի 22-րդ հոդվածում ամրագրված «Պատշաճ ապացուցում» վերտառությամբ սկզբունքը: Նշված հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ քրեական վարույթի համար նշանակություն ունեցող ցանկացած հանգամանք պետք է հաստատվի պատշաճ ապացույցների բավարար համակցությամբ, իսկ 5-րդ մասի համաձայն՝ հանցագործության համար անձի մեղավորության մասին հետևությունը չի կարող հիմնվել ենթադրությունների վրա. այն պետք է հաստատվի փոխկապակցված վերաբերելի, թույլատրելի, հավաստի ապացույցների ամբողջությամբ: Նշված դրույթներից պետք է եզրակացնել, որ պատշաճ է համարվում այն ապացույցը, որը բավարարում է վերաբերելիության, թույլատրելիության և հավաստիության հատկանիշներին: Այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ խոստովանական ցուցմունքների դեպոնացման և դրա պատշաճության ապահովման նպատակով պետք է հավաստվի ցուցմունքի թույլատրելիությունը, հավաստիությունը և վերաբերելիությունը:

Արդյո՞ք իրավաչափ և իրատեսական է մինչդատական վարույթում հարցաքննության ընթացքում դատարանի ներկայությամբ ապահովել ցուցմունքի պատշաճությունը: Այս հարցին պատասխանելու համար պետք է պարզել, թե դատարանը մեղադրյալի խոստովանական ցուցմունքների դեպոնացման դեպքում ինչպիսի լիազորություններ ունի և ինչպես կարող է ապահովել այդ ցուցմունքների պատշաճությունը: Նախագծի 325-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ դեպոնացման ժամանակ դատարանն, ըստ էության, հարցեր տալու իրավունք չունի, իսկ 5-րդ մասի համաձայն՝ ցուցմունքի դեպոնացման արդյունքում կազմվում է հարցաքննության արձանագրություն, նախագահող դատավորն այն հաստատում է իր կնիքով: Ինչ-

պես նկատում ենք, դատավորը մեղադրյալի ցուցմունքների դեպոնացման դեպքում մեղադրանքի էության վերաբերյալ հարցեր տալու իրավունք չունի, իսկ հարցաքննության արձանագրության հաստատումը, ըստ էության, դատավորի պարտականությունն է: Նախագծի նշված գլխում նախատեսված չէ նաև դատավորի կողմից արձանագրության մեջ առարկություններ ներկայացնելու հնարավորություն: Ստացվում է՝ դատավորը ոչ թե մասնակցում, այլ պասիվ կերպով ներկա է գտնվում հարցաքննությանը, չունի հարցաքննության ընթացքում հնարավոր խախտումները կանխելու կամ դրանց արձագանքնելու հնարավորություն: Փաստորեն, դատավորը, խոստովանական ցուցմունքների հավաստիությունն ապահովելու նպատակով հարցաքննությանը ներկա գտնվելով, իրականացնում է նոտարին կամ ընթերակային հատուկ գործառույթներ, այն է՝ հաստատել կամ ամրագրել իր մասնակցությամբ կատարված քննչական գործողության արդյունքները²:

Քննարկվող ինստիտուտի կողմնակիցները նշում են, որ դատավորի մասնակցությամբ հարցաքննության անհրաժեշտությունը պայմանավորված է մեղադրյալի նկատմամբ որևէ ճնշում կամ խոշտանգում բացառելու հանգամանքով, քանի որ անձը դատավորի ներկայությամբ ավելի անկաշկանդ և վստահ ցուցմունք կտա, իսկ հետագայում էլ՝ դատական քննության փուլում, չի փոխի իր կողմից նախաքննության ժամանակ տված ցուցմունքները: Կարծում ենք՝ իրականում նշված ինստիտուտը չի կարող խոչընդոտել քննիչի կողմից մույն այդ անձանց նկատմամբ բռնություն կամ խոշտանգում կիրառելուն և դրանից հետո դատավորի ներկայությամբ նրանց հարցաքննելուն: Բանն այն է, որ մինչդատական վարույթի ընթացքում մեղադրյալը (հատկապես, եթե նրա նկատմամբ որպես խափանման միջոց կիրառվել է կալանավորումը) գտնվում է քրեական հետապնդման մարմնի անմիջական հսկողության տիրույթում, իսկ դատավորի մասնակցությունը հարցաքննությանն ունի հատվածային բնույթ: Ավելին, իրավական ռեալիզմի տեսանկյունից դատավորի ներկայությամբ տրված ցուցմունքները գործնականում կղիտվեն առավել արժանահավատ և անվիճելի ապացույցներ մույնիսկ այն պարագայում, երբ անձը հետագայում դատարանում ներկայացնի իր նկատմամբ խոշտանգում կիրառելու վերաբերյալ վստահելի հայ-

տարարություն: Այս հայտարարությունն ի սկզբանե կղիտվի ոչ հավաստի գուտ այն պատճառով, որ ցուցմունքները ստացվել են դատավորի ներկայությամբ, իսկ մեղադրյալը ցուցմունքի դեպոնացման ժամանակ չի հայտարարել իր նկատմամբ խոշտանգում կիրառելու մասին: Մինչդեռ, ինչպես նշվեց, տեսականորեն անձի նկատմամբ խոշտանգում կարող է կիրառվել մինչև նրան դատարան տանելը: **Այս դրույթի պահպանումը կվտանգի խոշտանգումների վերաբերյալ հայտարարություններով պետության կողմից պատշաճ քննություն կատարելու՝ առանց այդ էլ փխրուն հիմքերի վրա գտնվող պրակտիկան³:**

2. Նախագծի երկրորդ մարզինալ դրույթն ամրագրված է 116-րդ հոդվածի 3-րդ մասում, որի համաձայն՝ խափանման միջոցի կիրառման անհրաժեշտության մասին վկայող հանգամանքների (մեղադրյալի փախուստը կանխելու, մեղադրյալի կողմից հանցանք կատարելը կանխելու համար, մեղադրյալի կողմից իր վրա օրենքով կամ դատարանի որոշմամբ դրված պարտականությունների կատարումն ապահովելու համար) հիմնավորում չի պահանջվում ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործության մեջ մեղադրվող անձի սկզբնական կալանքի կամ այլընտրանքային խափանման միջոցի կիրառման դեպքում:

Ընդունում ենք, որ առաջին անգամ անձին կալանավորելու միջնորդության քննարկման ժամանակ մեղադրանքի ծանրությունը քրեական վարույթից մեղադրյալի խուսափելու հավանականությունը գնահատելու համար ունի կարևոր նշանակություն և նման կարգավորումը ինքնին չի հակասում «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիային: Սակայն, կարծում ենք, Նախագծով նախատեսված կարգավորման պայմաններում իրավակիրառ պրակտիկան կընթանա մարդու իրավունքների խախտման սահմանագծով:

Ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների գործերով սկզբնական կալանքի հիմնավորման պահանջի բացակայությունը կասկածի տակ է դնում կալանավորման նկատմամբ դատական երաշխիքների իրական լինելը: Այսպես, ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների գործերով սկզբնական կալանքի միջնորդությունը դատարանում քննարկելիս դատարանը պարտավոր է բավարարել միջնորդությունը հետևյալ երկու

պայմանների առկայության դեպքում՝ 1. եթե անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում է հարուցվել ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործություն կատարելու մեղադրանքով, 2. առկա է հիմնավոր կասկած այն մասին, որ մեղադրյալը կատարել է իրեն վերագրվող հանցանքը: Նշված պայմանների առկայության դեպքում կալանքի կիրառման դատական երաշխիքը դառնում է խիստ ձևական, քանի որ դատարանն իրավունք չունի մի կողմից գնահատելու որպես մեղադրյալ ներգրավելու որոշման իրավական և փաստական հիմքերը (նշված հարցը կազմում է բուն արդարադատության առարկան), մյուս կողմից՝ նշված գործերով քննիչը պարտավոր չէ հիմնավորել խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը: Զննարկվող դրույթը գործնականում կարող է «խրախուսել» վարույթն իրականացնող մարմնին խափանման միջոցի կիրառման անհրաժեշտությունը հիմնավորելու պարտականությունից խուսափելու նկատառումներից ելնելով՝ անձի նկատմամբ արհեստականորեն, առանց բավարար հիմքերի քրեական հետապնդում հարուցել ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող հոդվածներով: Այս դեպքում քրեական հետապնդման մարմինը գիտակցում է, որ ոչ պաշտպանության կողմը, ոչ էլ դատարանն այդ փուլում իրավասու չեն անդրադառնալ մեղադրանքի իրավական և փաստական հիմքերին: Ուստի, այս պարագայում դատական երաշխիքները և պաշտպանության կողմի իրավունքների իրականացումը դառնում են ոչ իրական:

Նախագծի նման կարգավորումը չի բխում նաև ՀՀ քր. դատ. օր.-ի հայեցակարգի 1.17-րդ կետով սահմանված ՀՀ քրեադատավարական օրենսդրության զարգացման հայեցակարգային այն ուղղությունից, ըստ որի՝ պետք է վերանայել դատավարական հարկադրանքի միջոցների, մասնավորապես, ձերբակալման և կալանավորման կիրառման հիմքերը, պայմանները և ընթացակարգերը՝ ուղղված դրանց օրինականության նկատմամբ դատական վերահսկողության արդյունավետության բարձրացմանը:

Կարծում ենք՝ պետք է պահպանել ՀՀ իրավական համակարգում ձևավորված կալանավորման կիրառման հետևյալ իրավական չափորոշիչները. քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի՝ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ռելու միջնորդության քննարկման արդյունքներով դատարանը՝ ա) պետք է արձանագրի հիմնավոր կասկածի առկայությունը կամ բացակայությունը, բ) պետք է պարզի կալանավորման մյուս պայմանների առկայությունը, գ) այն դեպքում, երբ դատարանը կհանգի այն հետևությանը, որ վարույթն իրականացնող մարմնի ներկայացրած նյութերը բավարար են արձանագրելու, որ առկա է անձի կողմից հանցագործություն կատարած լինելու հիմնավոր կասկած, և, միաժամանակ, կալանավորման մյուս պայմանները նույնպես առկա են, ապա պետք է կայացնի հիմնավորված և պատճառաբանված որոշում⁴։

3. Նախագծի 295-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ խափանման միջոց կիրառելու և կիրառված խափանման միջոցի ժամկետը երկարացնելու միջնորդության քննության արդյունքում դատարանը մերժում է միջնորդությունը, եթե հանգում է հետևության, որ անձի ձերբակալման ընթացքում թույլ են տրվել օրենքի կոպիտ խախտումներ։ Նախագծի 13-րդ գլխում ձերբակալման ընթացակարգի, ձերբակալված անձի նվազագույն իրավունքների ապահովման առումով սահմանված են մի շարք պահանջներ, որոնցից որևէ մեկի ձևական չպահպանումը դատարանը կարող է գնահատել օրենքի կոպիտ խախտում ու նույնիսկ կալանքի կիրառման հիմքերի առկայության դեպքում մերժել խափանման միջոց կիրառելու մասին միջնորդությունը։ Մարդու իրավունքների խախտման տեսանկյունից քննարկվող դրույթը մարզինալ է, քանի որ ձերբակալման ընթացքում թույլ տրված կոպիտ խախտումների հիման վրա խափանման միջոցի կիրառման բացառումը կարող է հանգեցնել քրեական վարույթի մասնավոր մասնակիցների օրինական շահերի խախտումներին, օրինակ՝ խափանման միջոցի կիրառումը պայմանավորված է տուժողի անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությամբ։

Կարծում ենք՝ ձերբակալման ընթացքում թույլ տրված կոպիտ խախտումների դեմ իրավական պաշտպանության միջոցների, այդ թվում՝ ձերբակալման 72 ժամվա ընթացքում անձին կալանավորելու մասին որոշում չկայացնելու դեպքում անձին ազատ արձակելու հարցերի հավասարակշռված պատասխանները տրված են ՀՀ Սահմանադրական և ՀՀ վճռաբեկ դատարանների իրավական դիրքորոշումներում։ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության

16-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, այդ հոդվածի 3-րդ մասի իրավակարգավորման առարկան և նպատակը, 12.10.2009թ. ՍԴՈ-827 որոշմամբ սահմանել է, որ ՀՀ Սահմանադրության 16-րդ հոդվածը, այդ թվում նաև դրա 3-րդ մասում ամրագրված դրույթը չի սահմանում «ձերբակալման» և «կալանավորման» ինստիտուտների կիրառման, ձերբակալման կամ կալանավորման մասին իրավասու մարմինների կողմից անհրաժեշտ որոշումներ կայացնելու հաջորդականությունը, ձերբակալումը չի դիտարկում որպես կալանավորման պարտադիր նախապայման և, հետևաբար, ձերբակալված լինելու փաստի բացակայությունը՝ որպես կալանավորումը բացառող հանգամանք։ Միաժամանակ, քրեական գործի մինչդատական վարույթի փուլում վերահսկողական իր գործառույթն իրականացնելու նպատակով դատարանի կողմից կալանավորման վերաբերյալ ընդունված որոշումը ոչ թե անձին դատապարտող ակտ է, այլ արդյունավետ ու անաչառ արդարադատություն իրականացնելու, Սահմանադրության 16-րդ հոդվածի, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի պահանջների կատարումն ապահովող նախապայման։

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «ձերբակալում» և «կալանավորում» ինստիտուտների կիրառման պարտադիր հաջորդականության հնարավորությունը բացառվում է նաև այդ ինստիտուտների էության, նպատակների և կիրառման հիմքերի համատեքստում։

«Ձերբակալում» և «կալանավորում» ինստիտուտների՝ օրենսդրությամբ սահմանված նպատակների և հիմքերի ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս եզրահանգել, որ այդ ինստիտուտներն ունեն ինքնուրույն բովանդակություն, հետապնդում են միմյանցից, ըստ էության, տարբերվող նպատակներ, ունեն կիրառման էապես տարբերվող հիմքեր։ Դրանցից յուրաքանչյուրն օրենսդիրն ընտրել է որպես ՀՀ Սահմանադրության 16-րդ հոդվածի 1-ին մասում մատնանշված առանձին նպատակների հասնելու ինքնուրույն դատավարական միջոցներ, որոնք կիրառվում են տարբեր հիմքերի առկայության դեպքում։ Հետևաբար, դրանցից յուրաքանչյուրն առանց որևէ փոխապայմանավորվածության, փոխկապակցվածության և հաջորդականության, ինքնուրույնաբար կարող է կիրառվել, երբ

առկա են դրանով հետապնդվող նպատակները և կիրառման համար անհրաժեշտ հիմքերը: Հետախուզման մեջ գտնվող մեղադրյալի պարագայում, երբ կալանավորման հիմքերն առավել ակնհայտ են և ոչ վիճահարույց, կալանավորումը, ըստ էության, այն համարժեք իրավաչափ միջոցն է, որն անհրաժեշտ է կալանավորմամբ հետապնդվող նպատակին հասնելու համար:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը՝ 18.12.2009թ. որոշմամբ, անդրադարձել է ձերբակալման օրինականության նկատմամբ դատական վերահսկողության, կալանքի և ձերբակալման հարաբերակցության հարցերին: Այսպես՝ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը որոշման 18-րդ կետում նշել է, որ ձերբակալման օրինականությունը չի կարող դուրս մնալ դատական վերահսկողության շրջանակից, և հարկադրանքի այդ միջոցի կիրառման ընթացքում թույլ տրված խախտումները պետք է արժանանան համարժեք իրավական գնահատականի և հանգեցնեն համարժեք իրավական հետևանքների: Հակառակ դեպքում կխախտվի ձերբակալվածի՝ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը: Ուստի, կալանավորման միջնորդությունը քննելիս ձերբակալման ընթացակարգի խախտման փաստ հայտնաբերելու յուրաքանչյուր դեպքում դատարանը պարտավոր է ձեռնարկել Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված համապատասխան միջոցներ: Ձերբակալման առավելագույն ժամկետի խախտման պարագայում այդ միջոցները պետք է հանգեն հետևյալին.

- ա) 72-ժամյա ժամկետի խախտման փաստի արձանագրում,
- բ) ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 360.1 հոդվածի հիման վրա լրացուցիչ որոշման կայացում կամ խախտումն ակնհայտ և կոպիտ լինելու դեպքում ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 184-րդ հոդվածի 1-ին մասի հիման վրա քրեական գործ հարուցելու միջնորդությամբ դատախազին դիմում,
- գ) անօրինական ձերբակալման համար փոխհատուցում ստանալու պահանջով ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան դիմելու ընթացակարգի պարզաբանում:

Ի դեպ, Նախագծում ձևական մոտեցում է դրսևորվել նաև մինչդատական ակտի դատական վիճարկման վարույթի արդյունքների նկատմամբ: Մասնավորապես, Նախագծի 311-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ ամեն դեպքում մինչդատական

ակտի դեմ բերված բողոքը բավարարվում է, եթե վարույթի հանրային մասնակիցը չի ներկայացրել դատարանի պահանջած նյութերը: Փաստորեն, բողոքը մեխանիկորեն բավարարվում է, եթե վարույթի հանրային մասնակիցը դատարանի պահանջով չի ներկայացնում համապատասխան նյութեր: Օբյեկտիվորեն հարց է ծագում, թե, օրինական ու հիմնավոր մինչդատական ակտի դեմ (որով դատավարության մասնակցի որևէ իրավունք չի խախտվել) բերված բողոքը նշված ձևական հիմքով բավարարելով, դատարանն ինչպե՞ս է վարույթի հանրային մասնակցի վրա անձի իրավունքների խախտումը վերացնելուն ուղղված կոնկրետ վարույթային ակտեր կայացնելու (կատարելու) պարտականություն սահմանելու: Կարծում ենք՝ Նախագծի քննարկվող կարգավորումը անընդունելի է, և այն կարելի է փոխարինել վարչական դատավարությունում առկա այն մոտեցմամբ, ըստ որի՝ վարչական մարմինը պարտավոր է ներկայացնել իր տիրապետության ներքո գտնվող գրավոր ապացույցները: Այսպես, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 44-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ եթե կողմի պնդմամբ գրավոր ապացույցը գտնվում է հակառակ կողմի կամ գործին մասնակից չհանդիսացող այլ անձի տիրապետության ներքո, ապա կողմը միջնորդում է դատարանին՝ կարգադրելու ապացույցին տիրապետող անձին՝ ներկայացնելու գրավոր ապացույցը: Միջնորդության մեջ մատնանշվում է այն փաստը, որի ապացուցման համար պահանջվում է գրավոր ապացույցը: Եթե ապացույցին տիրապետող հակառակ կողմը չի կատարում ապացույցը ներկայացնելու վերաբերյալ դատարանի կարգադրությունը, ապա միջնորդող կողմի ներկայացրած չվավերացված պատճենը կարող է համարվել հավաստի: Այն դեպքերում, երբ միջնորդող կողմը պատճենը չի ներկայացրել, նրա ցուցմունքում արված պնդումները փաստաթղթի բովանդակության մասին դատարանը կարող է համարել հավաստի:

Քրեական դատավարությունում կարելի է նախատեսել, որ վարույթի հանրային մասնակիցը պարտավոր է ներկայացնել իր տիրապետության ներքո գտնվող գրավոր նյութերը, եթե դրանք անհրաժեշտ են բողոքաբերին՝ բողոքում նշված փաստերն ապացուցելու և բողոքարկման իրավունքն արդյունավետ իրականացնելու համար: Եթե վարույթն իրականացնող մարմինը չի ներկայացնում

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

իր տիրապետության ներքո եղած նյութերը, ապա բողոքաբերի կողմից նշված փաստերը կարող են դատարանի կողմից համարվել հավաստի:

Այսպիսով, Նախագծում պետք է հետևողականորեն պահպանել ՀՀ քր. դատ. նոր օր.-ի հայեցակարգում սահմանված «անձի իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության երաշխիքների ամրապնդման, դատական վերահսկողության

ինստիտուտի ուժեղացման ու հստակեցման» գաղափարը և խուսափել այնպիսի դրույթներից, որոնք սահմանային են քրեական վարույթի մասնավոր մասնակիցների իրավունքների խախտմանը կամ խիստ ձևականացված պահանջներ են դնում քրեական վարույթի հանրային մասնակիցների առջև:

¹ Տե՛ս Ղամբարյան Ա. Քրեական դատավարության ռազմավարության հայեցակարգը: «Օրինականություն», 2011, թիվ 63, էջեր 7-10:

² Տե՛ս Ղամբարյան Ա. Մինչդատական վարույթի բարեփոխումները ՀՀ քրեական դատավարությունում. Գիտագործնական ձեռնարկ. Եր., «Օրենք և իրականություն», 2010. էջ 76:

³ Այս մասին տե՛ս Ղամբարյան Ա., Բաղդասարյան Գ. Դատարանում նախաքննական ցուցմունքների հրապարակումը և ցուցմունքների դատական դեպոնացումը: «Օրինականություն», 2013, թիվ 75, էջեր 37-47:

⁴ Մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության հրատապ հիմնախնդիրները: Գիտագործնական ձեռնարկ. Հեղ. խումբ՝ Դ.Ավետիսյան, Վ.Ենգիբարյան, Ա.Թաթոյան, Ա.Վարդապետյան: ՀՀ դատավորների միություն: Գիտ. խմբ.՝ Դ.Ավետիսյան, Վ.Ենգիբարյան. - Եր. : «ՀՀ դատավորների միություն» հասարակական կազմակերպություն, 2012. էջ 80:

РЕЗЮМЕ

*Маргинальные положения нарушения прав человека в проекте
Уголовно-процессуального кодекса РА*

Министерство юстиции РА ввело в обращение проект Уголовно-процессуального кодекса РА, где преследуется цель на основе общепризнанных принципов права гарантировать права и свободы лиц, участвующих в уголовном процессе, создать соразмерные и прозрачные механизмы их ограничения. Хотя в проекте в целом выполнили минимальные стандарты защиты прав человека, проект содержит условия, которые чрезвычайно уязвимы с точки зрения прав человека и позволяет маргинальные нормы с точки зрения нарушения прав человека. Авторы статьи с точки зрения прав человека считают неприемлемыми:

1. судебная депонация в целях обеспечения конгруэнтности признательных показаний,
2. ходатайства ареста тяжких или особо тяжких преступлений без обоснования обвиняемых,
3. во время ареста человека на основе грубейших нарушений закона проявлять сдержанность и отказ в продлении срока ареста.

SUMMARY

*The marginal provisions of violations of human rights on the project of Criminal
Procedure Code of Republic of Armenia*

The Ministry of Justice has put into the project of Code of Criminal Procedure, where the goal is pursued on the basis of the principles of human rights to ensure protection of the rights and freedoms of a person involved in criminal procedure, create proportionate and transparent mechanisms of its limitation. Although in the project generally are maintained to ensure minimum standards of human rights, but the project include norms which are very vulnerable in terms of human rights and are marginal clauses in terms of the violation of human rights by participants in the criminal proceedings. The authors of the article consider to be inadmissible norms in the terms of the protection of human rights:

1. judicial deponation in order to ensure the propriety of defendant's confession statements,
2. submit a petition to the portal detention without legal justification about a person who charged with a serious or particularly serious crime,
3. during the arrest of a person on the basis of rough violations of the law apply precautionary measures and rejection extend the period of motion is used as a measure of restraint.